

Domagała, Jarosław

Płockie Towarzystwo Muzyczne w okresie dwudziestolecia międzywojennego

Notatki Płockie 53/1-214, 28-42

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PŁOCKIE TOWARZYSTWO MUZYCZNE W OKRESIE DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO

Abstrakt

W okresie dwudziestolecia międzywojennego Płockie Towarzystwo Muzyczne stało się główną instytucją kultury muzycznej w Płocku. Przyczyniło się znacznie do kształtowania społecznego zainteresowania problematyką sztuki muzycznej. Prowadziło przemyślaną działalność edukacyjną i upowszechniającą oraz integrowało lokalne środowisko artystyczne. Towarzystwo prowadziło różnorodną i aktywną działalność kulturotwórczą, organizowało koncerty, wieczory artystyczne i przedstawienia teatralne z udziałem znanych polskich artystów. Zakładało i prowadziło własne zespoły artystyczne – chóry i zespoły instrumentalne. Organizowało różne formy edukacji muzycznej, realizowało cel propagowania muzyki zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Działalność Towarzystwa przyczyniła się znacząco do rozbudzenia w środowisku lokalnym potrzeby kontaktu ze sztuką. Różnorodny charakter prowadzonej działalności w znacznym stopniu wpłynął na poziom umuzykalnienia społeczeństwa i rozwój kultury muzycznej w Płocku.

Słowa kluczowe: Kultura muzyczna, edukacja muzyczna, upowszechnianie kultury

Płockie Towarzystwo Muzyczne powstało w 1900 r. z inicjatywy miejscowych działaczy muzycznych i kulturalnych. Już w pierwszym okresie działalności Towarzystwo prowadziło różnorodną działalność kulturotwórczą, organizowało koncerty, wieczory artystyczne i przedstawienia teatralne. Zakładało i prowadziło własne zespoły artystyczne – chóry i zespoły instrumentalne. Organizowało różne formy edukacji muzycznej, realizowało cel propagowania muzyki zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Działalność Towarzystwa w pierwszym okresie działalności przed I wojną światową, przyczyniła się znacząco do rozbudzenia wśród mieszkańców Płocka potrzeby kontaktu ze sztuką. Różnorodny charakter prowadzonej działalności w znacznym stopniu wpłynął na poziom umuzykalnienia społeczeństwa i rozwój kultury muzycznej w Płocku.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego Płockie Towarzystwo Muzyczne stało się główną instytucją powszechnego wychowania muzycznego w Płocku. Przyczyniło się znacznie do kształtowania społecznego zainteresowania problematyką sztuki muzycznej. Prowadziło przemyślaną działalność edukacyjną i upowszechniającą oraz integrowało lokalne środowisko artystyczne. W okresie międzywojennym Towarzystwo nawiązało do swej wspólnie przeszłości oraz rozszerzyło i rozwinęło swoją działalność o nowe elementy.

Pierwsze walne, organizacyjne zebranie Towarzystwa w niepodległej Polsce odbyło się 4 lutego 1921 r.¹ Zebraniu przewodniczyła Marcelina Rościszewska. Na wstępie głos zabrał dotychczasowy

prezes Józef Brudnicki, który nakreślił historię organizacji. Następnie głos zabrał skarbnik A. Klepacki, który przedstawił dorobek materialny stowarzyszenia, ocalały od zniszczenia. Przedstawił się on korzystnie, gdyż Towarzystwo posiadało: 2 fortepiany, fisharmonię, kilka innych instrumentów i duży zbiór nut. Podczas spotkania omówiono najważniejsze sprawy organizacyjne i podjęto kilka ważnych uchwał. Zdecydowano, iż najistotniejszymi zagadnieniami są zadania upowszechniania kultury muzycznej i popularyzowania muzyki w środowisku płockim. Jednymi z ważniejszych ustaleń były decyzje odnośnie struktury organizacyjnej stowarzyszenia. Utworzono sekcję chóru mieszanego, na jej czele stanęli Marcelina Rościszewska i Dytrych. Zorganizowano także sekcję smyczkową, której celem było sformowanie orkiestry smyczkowej; weszli do niej Józef Brudnicki i Antoni Januszewski. Na czele sekcji fortepianowej stanęli Stawicka i Mączewska. Utworzono ponadto sekcję chóru mieszanego. Podczas spotkania szczególną uwagę zwrócono na problematykę upowszechniania muzyki wśród młodzieży szkolnej, ustalono, iż: „... Pod egidą PTM znaleźć się powinny i popisy dla młodzieży szkolnej, co wpłynęłoby na rozwój umuzykalnienia wśród młodzieży”². Podczas zebrania wybrano tymczasowy Komitet Towarzystwa, który utworzyli: Józef Brudnicki, Antoni Januszewski, Zygmunt Trzeciak, A. Klepacki, Marcelina Rościszewska, Stawicka, Malewski i Dytrych.

W pierwszym okresie działalności sytuacja Towarzystwa przedstawiała się korzystnie, realizowano bogatą działalność popularyzatorską w środowisku

płockim. Organizowano liczne koncerty z udziałem wybitnych polskich artystów, aktywizowano także lokalne środowiska artystyczne oraz rozwijano działalność własnych zespołów muzycznych. Urządzano corocznie zebrania stowarzyszenia, przedstawiano podczas nich sprawozdania merytoryczne i finansowe oraz wybierano władze Towarzystwa. Skład Zarządu w tym okresie był prawie niezmienny, w 1924 r. znaleźli się w nim: Antoni Januszewski, Faustyn Piasek, Marcelina Rościszewska, Jerzy Goebel, (Henryk) Godlewski, Józef Brudnicki, A. Klepacki, Antoni Kowalski. Towarzystwo rozwijało różnorodną działalność kulturotwórczą, pomimo, że niestety nie zawsze aktywność członków organizacji była widoczna. Z pewnymi trudnościami w pracy spotykały się zespoły Towarzystwa, nie zawsze zadowalająca była również frekwencja członków podczas zebrań i spotkań. Dla przykładu podczas zebrania Towarzystwa 9 kwietnia 1924 r. frekwencja członków była bardzo niska, obecnych było zaledwie 22 członków³.

Na przełomie 1927/1928 roku stowarzyszenie znalazło się w trudnym położeniu, pojawiły się trudności finansowe, poważnym problemem była wówczas niewielka aktywność społeczna i kulturalna członków organizacji. W tym okresie Towarzystwo liczyło zaledwie 50 członków⁴. Pomimo trudności organizacyjnych, ambitna i różnorodna działalność stowarzyszenia znajdowała uznanie lokalnego środowiska. Wykazywało ono bowiem wszechstronną troskę o rozwój wychowania muzycznego w Płocku⁵.

Ożywienie w pracy stowarzyszenia nastąpiło wraz z wyborem nowych władz. W wyniku przeprowadzonych wyborów podczas corocznego zebrania sprawozdawczo-wyborczego 31 października 1928 r. w składzie Zarządu w 1928/1929 r. znaleźli się: Józef Brudnicki – prezes, Staszewska i Antoni Januszewski – wiceprezesi, Woźnikowski – skarbnik oraz członkowie: Maciejowska, Dyakowska, ks. Kazimierz Starościński, Janina Grabowska, Antoni Kowalski, A. Klepacki⁶. Plany nowo wybranych władz były ambitne, obejmowały organizowanie koncertów monograficznych i tematycznych. Obserwując działalność stowarzyszenia w tym okresie, należy zauważyć wszechstronny rozwój i bogactwo wykorzystywanych form pracy popularyzatorskiej. Osiągnięciem Towarzystwa było kontynuowanie akcji koncertowej i rozwijanie działalności własnych zespołów muzycznych⁷. Funkcję opiekuna orkiestry pełnił w tym okresie Antoni Januszewski, na czele chóru stał ks. Kazimierz Starościński.

W 1929 r. Towarzystwo uzyskało, dzięki przychylnemu stanowisku Komisarza m. Płocka Aleksandra Albrechta i dyrektora teatru K. Wojciechowskiego, „foyer” Teatru Miejskiego na próby i salę na 2 poran-

ki w miesiącu i 3 duże koncerty w roku. Towarzystwo podpisało ponadto umowę w 1929 r. z komisarzem miasta, w wyniku której miało prawo urządzania w Teatrze 14 koncertów muzycznych w ciągu sezonu.

Na posiedzeniu Zarządu w połowie 1929 r. powołano specjalne komisje. Na czele Komisji Muzycznej stanęli Józef Brudnicki i Antoni Kowalski, Komisji Porankowej przewodniczyli Marcelina Rościszewska, Staszewska i Maciejowska⁸. Utworzenie komisji miało na celu usprawnienie działalności i taki podział czynności, który miał zapewnić lepszą organizację pracy w sytuacji zwiększających się wówczas znacznie zadań Towarzystwa. Należy zauważyć, że stowarzyszenie funkcjonowało w tym okresie sprawnie, mogło się szczycić wartościowymi osiągnięciami. Pracę wychowawczą i kulturalną Towarzystwa zauważano i doceniano w miejscowym środowisku. W płockiej prasie pisano w 1929 r.: „Wydaje się więc być zapewniony dalszy rozwój Towarzystwa, któremu życzyć należy w następnym 30-leciu nowych, jeszcze większych niż dotychczas sukcesów dla pożytku ludności m. Płocka i jej kultury artystycznej, której wysoki stopień łagodzi obyczaje i podnosząc na wyżyny duchowego piękna – sieje hojną dłonią bogate w przyszłości żniwo dobra, poświęcenia i wzniosłych idei humanitarnych!”⁹.

Podczas dorocznego zebrania 7 marca 1930 r. sprawozdanie z działalności Towarzystwa przedstawił prezes Józef Brudnicki. W okresie sprawozdawczym ożywienie w pracy stowarzyszenia przyniosły „Poranki Muzyczne”, w samym tylko roku sprawozdawczym urządzono ich 15. Podejmowano równocześnie wysiłki w celu rozwijania działalności zespołów, prowadzono działania w celu zorganizowania orkiestry symfonicznej. Towarzystwo posiadało dużą liczbę członków, do organizacji należały wówczas 84 osoby. W wyniku przeprowadzonych wyborów w skład Zarządu weszli: Marcelina Rościszewska, ks. Kazimierz Starościński, Woźnikowski, Feliks Wiesenberg, Józef Brudnicki, Janina Grabowska, Antoni Kowalski i Antoni Januszewski¹⁰.

Liczne sukcesy w pracy Towarzystwa przyniosła pierwsza połowa lat 30. W dniu 11 lutego 1932 r. odbyło się zebranie sprawozdawczo-wyborcze. Przedstawione podczas spotkania sprawozdanie dostarcza cennych informacji na temat pracy stowarzyszenia. Sukcesem Towarzystwa w okresie sprawozdawczym było utworzenie orkiestry pod kierunkiem Faustyna Piaska oraz zorganizowanie chóru męskiego w liczbie około 30 osób. W okresie początkowym kierownikiem chóru był Józef Brudnicki, później funkcję tę pełnił Antoni Świecki. Przy Towarzystwie istniał również dobry kwartet smycz-

kowy. Konsekwentnie realizowano wówczas wcześniejsze założenia, urządzano „Poranki Muzyczne” i koncerty oraz organizowano własne zespoły i chóry. Wykonawcami koncertów byli zaproszeni artyści oraz zespoły Towarzystwa i miejscowi soliści. Na zebraniu podjęto decyzję o utworzeniu przy Towarzystwie Szkoły Muzycznej – filii Szkoły Wyższej im. Fryderyka Chopina w Warszawie¹¹.

W tym okresie władze pracowały w prawie niezmiennym składzie, w grupie tej znaleźli się aktywni i zasłużeni działacze muzyczni. W składzie Zarządu na przełomie 1932/1933 byli: Marcelina Rościszewska, Maciejowska, Cetlerówna, Józef Brudnicki, Antoni Kowalski, Marceli Karczemny, Antoni Świecki, Faustyn Piasek, A. Klepacki i Woźnikowski¹².

Dnia 24 maja 1933 r. odbyło się kolejne zebranie sprawozdawczo-wyborcze stowarzyszenia.

Z przedstawionego sprawozdania wynika, iż w roku sprawozdawczym kontynuowano dotychczasową działalność, praca popularyzatorska przyniosła liczne sukcesy. Przy Towarzystwie istniał prowadzony profesjonalnie 50-osobowy chór mieszany, który posiadał w swym repertuarze obszerny zbiór utworów i rozwijał bogatą działalność koncertową. Znaczącym osiągnięciem było utworzenie Sekcji Teatralnej, na jej czele stanął Helleński, reżyser Teatru Miejskiego w Płocku. Ponadto pomyślnie rozwijały się inne zespoły stowarzyszenia, w dalszym ciągu w stadium organizacyjnym znajdowała się orkiestra symfoniczna¹³. W wyniku przeprowadzonych wyborów w skład Zarządu weszli: Józef Brudnicki – prezes, A. Klepacki – wiceprezes, S. Sokołowska – skarbnik, Marceli Karczemny – kierownik muzyczny, kierownik administracyjny – mec. Stefan Waław Olszański i B. Jabłczyński – sekretarz¹⁴.

Po śmierci wieloletniego prezesa Józefa Brudnickiego w 1933 r., na posiedzeniu Zarządu Towarzystwa w dniu 13 września wybrano przez aklamację nowego prezesa Antoniego Kowalskiego¹⁵.

W 1934 r. Towarzystwo nadal rozwijało się pomyślnie, prowadzono intensywną akcję koncertową, dużą uwagę otaczano muzykowaniem zespołowe. Cennych informacji na temat działalności dostarcza sprawozdanie z dorocznego zebrania Towarzystwa, które odbyło się 29 maja 1934 r. Ze sprawozdania wynika, iż w ciągu roku chór stowarzyszenia przygotował 16 występów, urządzono ponadto 4 duże koncerty i 17 innych imprez artystycznych. Cenną inicjatywą edukacyjną tego okresu było zorganizowanie kursu gry skrzypcowej pod kierunkiem Faustyna Piaska oraz kontynuowanie działalności szkoły śpiewu. Owocnie pracowała Sekcja Dramatyczna pod kierunkiem Helleńskiego i Antoniego Świeckiego. Z sukcesami pracowały

chóry Towarzystwa, zarówno mieszany, jak i męski, urządzano ponadto liczne koncerty i wieczory muzyczne¹⁶.

Prezes Antoni Kowalski, pod którego kierunkiem Towarzystwo wykazało znaczny postęp, ze względu na swe liczne zajęcia, rzekł się jednak dalszej pracy. Na stanowisko Prezesa w jego miejsce wybrano Stefana Waław Olszańskiego. Zarząd Towarzystwa na przełomie 1934/1935 tworzyli: Stefan Waław Olszański – prezes, Marceli Karczemny – wiceprezes, B. Jabłczyński – sekretarz, A. Klepacki – skarbnik oraz członkowie: Faustyn Piasek, M. Mazurówna, Szymański, Nieniewski, Walery Królikowski, Antoni Świecki, Jadwiga Tulińska i Erazm Tuliński, Piasecki¹⁷. Pracę Towarzystwa w tym okresie oceniano bardzo wysoko, w miejscowej prasie pisano: „Obecne Towarzystwo Muzyczne wznawia swe dawne, piękne tradycje: organizuje co miesiąc koncerty, stojące na bardzo wysokim poziomie artystycznym; otacza opieką młodzież, dając specjalne audycje dla młodzieży. Ponadto Towarzystwo Muzyczne skupia wokół siebie cały szereg instytucji i współpracuje z nimi, jako to: z Towarzystwem Krzewienia Kultury Muzycznej na terenie szkół średnich...”¹⁸.

Po śmierci prezesa mec. Stefana Waław Olszańskiego - 22 sierpnia 1934 r., Zarząd Towarzystwa na posiedzeniu 6 września 1934 r. powołał jednogłośnie na stanowisko prezesa Faustyna Piaska¹⁹. Do Zarządu został wybrany dodatkowo, znany w Płocku z pracy społecznej – Mieczysław Mieczysławski. Powierzono mu prowadzenie Sekcji Dramatycznej PTM²⁰. Osiągnięciem organizacyjnym i edukacyjnym Towarzystwa w tym okresie było nawiązanie współpracy z Organizacją Ruchu Muzycznego – ORMUZ z Warszawy i Towarzystwem Krzewienia Kultury Muzycznej w Szkołach Średnich w Płocku w celu organizowania audycji szkolnych i koncertów. Współpraca tych instytucji zaowocowała zorganizowaniem cyklu audycji dla młodzieży szkół średnich i szkół powszechnych oraz koncertów dla ogółu. Wśród zapraszanych wykonawców znaleźli się wybitni polscy artyści, audycje były poprzedzane specjalistycznymi prelekcjami.

Kolejne zebranie sprawozdawczo-wyborcze Towarzystwa odbyło się 9 października 1935 r. Przedstawiono sprawozdanie, które dostarcza cennych informacji na temat działalności stowarzyszenia. Osiągnięciem organizacyjnym i edukacyjnym było kontynuowanie współpracy z Organizacją Ruchu Muzycznego – ORMUZ z Warszawy i Towarzystwem Krzewienia Kultury Muzycznej w Szkołach Średnich w Płocku w celu organizowania audycji szkolnych i koncertów dla ogółu. W tym okresie przy Towarzystwie rozwija-

ła z sukcesami działalność Sekcja Teatralna pod kierunkiem Mieczysława Mieczyskiego. Dobrze funkcjonowały ponadto zespoły Towarzystwa, opiekunem orkiestry smyczkowej był Faustyn Piasek, zaś kierownikiem chóru mieszanego był Marceli Karczemny. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż chór liczył w tym czasie około 70 członków. PTM posiadało wówczas liczny skład, liczba członków organizacji wynosiła 131 osób²¹.

W następnych latach Towarzystwo kontynuowało działalność, wykorzystywało dotychczasowe formy pracy popularyzatorskiej. W działalności tej można zaobserwować okresy rozwoju i stagnacji, jednak pomimo pojawiających się trudności dorobek kulturalny stowarzyszenia przedstawia się imponująco. Towarzystwo opierało się w swej pracy w omawianym okresie na grupie sprawdzonych, znanych w Płocku działaczy kulturalnych. Zarządy organizacji składały się z najwybitniejszych nauczycieli śpiewu i muzyki szkolnictwa średniego i zawodowego, którzy ofiarną pracą przyczyniali się do rozwoju sztuki muzycznej w lokalnym środowisku. W składzie Zarządu PTM w 1935/1936 r. znaleźli się: Faustyn Piasek, Marceli Karczemny, Adamus, Walery Królikowski, B. Jabłczyński, Klepacki, S. Lewandowski, Stefan Świtalski i E. Tuliński²². W następnym roku skład Zarządu uległ niewielkim zmianom, w 1937 r. w jego składzie znaleźli się: Faustyn Piasek – prezes, Marceli Karczemny – wiceprezes, Stefan Świtalski – sekretarz, A. Klepacki – skarbnik, Walery Królikowski – zastępca skarbnika, Idzikowska – zastępca sekretarza, skład uzupełniali J. Tulińska, Jabłczyńska i Lewandowski²³. W 1938 r. zebranie Towarzystwa odbyło się 27 czerwca w siedzibie stowarzyszenia przy ul. Kościuszki 8. Odczytano na nim sprawozdanie finansowe i protokół z prowadzonej działalności. Zatwierdzono preliminarz budżetowy i dokonano wyboru nowego Zarządu²⁴.

Towarzystwo wpłynęło w okresie międzywojennym w wielkim stopniu na kształtowanie się ruchu umysłowego, kulturalnego i artystycznego Płocka. Członkowie Towarzystwa wywodzili się przeważnie z miejscowej inteligencji. Aktywnymi działaczami byli zarówno muzycy profesjonalni, jak i amatorzy. Prawdziwą duszą Towarzystwa był na przestrzeni wielu lat Józef Brudnicki, pełnił on funkcję Prezesa Zarządu od 1905 r. do śmierci, do 28 czerwca 1933 r.²⁵ Był doskonałym organizatorem, oddanym sprawom społecznym. Pracował na terenie stowarzyszenia gorliwie i wytrwale, organizował orkiestry i zespoły, wielokrotnie brał udział w koncertach jako skrzypek i kameralista oraz organizował chóry, którymi dyrygował. J. Brudnicki troszczył się również o majątek Towarzystwa. Jego staraniom

PTM zawdzięcza posiadanie dwóch fortepianów, fisharmonii i innych instrumentów oraz dużej ilości nut na orkiestrę i chóry²⁶. Józef Brudnicki zasłynął w Płocku jako popularyzator i entuzjasta muzyki, w którego myślach zawsze stało na pierwszym planie prowadzenie działalności kulturotwórczej. Szerzenie zamiłowania do muzyki, jej kult, krzewienie polskiej pieśni to była główna sfera jego działalności, tu był wybitnym działaczem, znanym, uznanym i niezastąpionym²⁷.

W latach 1934–1939 funkcję prezesa sprawował znakomity muzyk, pedagog i kompozytor – Faustyn Piasek. Przyczynił się on do aktywizacji życia muzycznego w Płocku. Działał jako dyrygent zespołów orkiestrowych i chóralskich, podejmował różnorodne działania pedagogiczne. Organizowane przez niego koncerty dla społeczeństwa płockiego, głównie dla młodzieży szkolnej, cieszyły się ogromną popularnością w Płocku. Wielkim osiągnięciem Faustyna Piaseka i sukcesem organizacyjnym Towarzystwa było nawiązanie stałej i systematycznej współpracy z Organizacją Ruchu Muzycznego w Warszawie – ORMUZ. Dzięki tej współpracy udało się przygotować i zrealizować w Płocku akcję koncertową adresowaną w szczególności do młodzieży szkolnej.

Do grona najbardziej zasłużonych działaczy Płockiego Towarzystwa Muzycznego zaliczyć należy Antoniego Kowalskiego, który choć z wykształcenia był architektem, posiadał jednak profesjonalne przygotowanie muzyczne. Działał aktywnie jako muzyk, występował jako solista i kameralista prawie na wszystkich koncertach Towarzystwa. Cieszył się w Płocku opinią wybitnego solisty i kameralisty²⁸. Wieloletnim aktywnym członkiem stowarzyszenia była także znakomita pianistka i popularyzatorka muzyki – Janina Grabowska. Brała udział w wielu przedsięwzięciach artystycznych Towarzystwa, koncertowała jako solistka, wykonywała różnorodny i ambitny repertuar. Towarzyszyła również często jako akompaniatorka i kameralistka miejscowym solistom i zespołom oraz zapraszającym artystom spoza Płocka. Była wybitną pianistką, o jej poziomie wykonawczym świadczą programy koncertów i dobór solistów, z którymi współpracowała²⁹. Zasłużonym członkiem Towarzystwa był absolwent Konserwatorium Muzycznego w Warszawie – Antoni Januszewski. Wyróżniał się jako organizator zespołów stowarzyszenia, wspólnie z orkiestrą i chórmi uczestniczył w wielu koncertach i uroczystościach. Szczególną aktywność i pomysłowość przejawiał po odzyskaniu niepodległości w reaktywowanym Towarzystwie³⁰. W pracy PTM włączył się aktywnie także ks. Kazimierz Starościński, wchodził w skład Zarządu organizacji, był kierownikiem i dyrygentem chóru Towarzystwa, który pod jego kierunkiem

osiągnął wysoki poziom artystyczny i znacznie powiększył się liczebnie. Do grona działaczy, którzy poświęcili organizacji wiele wysiłku i zaznaczyli się chlubnie w jego pracy, należeli także znani płoccy muzycy: Marceli Karczemny – dyrygent chórów Towarzystwa, Walery Królikowski – dyrygent chórów, Antoni Świecki – dyrygent i reżyser. W pracy Towarzystwa uczestniczyli również inni miejscowi muzycy profesjonalni i amatorzy. Do najaktywniejszych osób należeli: śpiewacy – M. Staszewska, Mieczkowska, C. Maciejowska, M. Domańska, inż. S. Klonowski (bas), dyr. Z. Maciejowski (tenor), mjr Bocianowski, pianistka-akompaniorka – Dyakowska i wiolonczelista – Tadeusz Kowalski³¹.

Na uwagę zasługuje działalność koncertowa Towarzystwa, która realizowana była w całym okresie dwudziestolecia międzywojennego. Koncerty posiadały charakter edukacyjny, cechował je starannie przemyślany dobór repertuaru. Realizowały zadania upowszechniające, spełniały ważne cele dydaktyczne, umożliwiły wielkiej grupie społecznej poznanie sztuki oraz przygotowały grupę świadomych odbiorców sztuki. Kształtowały ponadto wrażliwość estetyczną społeczeństwa oraz pozwalały na realizację procesu wychowania przez sztukę.

W koncertach Towarzystwa wzięło udział wielu wybitnych polskich wykonawców. Wśród nich byli m.in.: Jan Kiepusa, Stanisław Barcewicz, Grażyna Bacewicz, Witold Lutosławski, Józef Śmidowicz, W. Lewandowski, Maria Szrajberówna, M. Łatożyńska, K. Heinz³², S. Friedberg³³, L. Szczepańska³⁴, Helena Zarzycka, Adam Dobosz, Wacław Kochański, Bolesław Woytowicz, Mieczysław Münz, Aniela Szlemińska, Bolesław Kon, Emma Altberg, Aleksander Michałowski, Stanisław Szpinalski, Eugenia Umińska, Zygmunt Dygat, Irena Dubiska, Wiktor Łabuński, Bronisław Rutkowski.

Na przypomnienie zasługuje kilka najważniejszych inicjatyw koncertowych Towarzystwa, przy czym należy zaznaczyć, iż wymienione poniżej występy stanowią tylko niewielką część wieloletniej akcji koncertowej stowarzyszenia. Wydarzeniem artystycznym w Płocku w 1921 r. był cykl koncertów-audycji Emmy Altberg. Artystka ta w ramach cyklu przedstawiła: Muzykę dawną XVI, XVII i XVIII w.³⁵, Muzykę klasyczną, Muzykę okresu romantycznego³⁶ oraz Muzykę modernistyczną. Zaprezentowany cykl posiadał wyraźny charakter kształtujący, adresowany był głównie do młodszej części publiczności³⁷. Do ważnych wydarzeń w historii Towarzystwa należały także koncerty znakomitego polskiego pianisty Józefa Śmidowicza. Jego występy przyjęte zostały w Płocku entuzjastycznie, zyskały znakomite recenzje. Pierwszy koncert J. Śmidowicza odbył się w Płocku 5 maja 1921 r.,

towarzyszyli mu śpiewaczka Kinowska i skrzypaczka G. Jabłońska. Ponowne koncerty tego pianisty odbyły się w dniach 10 i 11 grudnia 1921 r. Podczas nich artysta wystąpił w programie prawie wyłącznie poświęconym twórczości Chopina. Wykonał m.in. wspólnie ze swym ojcem, po raz pierwszy grany w Płocku, Koncert e-moll Fryderyka Chopina w wersji na dwa fortepiany oraz w drugiej części występu: Nokturn cis-moll, 3 Mazurki, Barkarolę Fis-dur Fryderyka Chopina i dodatkowo 2 etiudy Franciszka Liszta. Józef Śmidowicz po raz kolejny wystąpił w Płocku 22 listopada 1931 r. Jego koncerty wywarły wielkie wrażenie na publiczności, były sukcesami artystycznymi i wielkimi wydarzeniami kulturalnymi w Płocku³⁸.

W okresie międzywojennym koncertował w Płocku znany pianista prof. W. Lewandowski, prezentował różnorodny i ambitny repertuar, jego występy oceniane były bardzo wysoko przez miejscową krytykę³⁹. Kilkakrotnie na zaproszenie Towarzystwa wystąpiła także, pochodząca z Płocka skrzypaczka, Maria Szrajberówna. Prezentowała ciekawy i ambitny repertuar, grała utwory Henryka Wieniawskiego, Maxa Brucha, Ludwika van Beethovena⁴⁰. Jej występy przyjmowane były zawsze bardzo życzliwie, były dużymi wydarzeniami artystycznymi w mieście.

Wielkimi wydarzeniami w historii Towarzystwa były koncerty wybitnego polskiego skrzypka prof. Stanisława Barcewicza. Artysta ten po raz pierwszy w okresie dwudziestolecia międzywojennego wystąpił w Płocku 20 kwietnia 1923 r. Wykonał wówczas z towarzyszeniem Janiny Grabowskiej utwory Maxa Brucha, Ignacego Jana Paderewskiego, Apolinarego Kątskiego i Pablo Sarasate. Koncert wywarł wielkie wrażenie na słuchaczach, z zachwytem wypowiadano się o interpretacjach skrzypka⁴¹. Wydarzeniem dużej rangi artystycznej był również kolejny koncert prof. Stanisława Barcewicza w Płocku 25 marca 1925 r. Występ łączył się z uroczystościami jubileuszowymi artysty, 50-leciem pracy artystycznej. S. Barcewicz wykonał wówczas Koncert e-moll Feliksa Mendelssohna oraz Koncert podwójny d-moll Jana Sebastiana Bacha z towarzyszeniem Prezesa PTM Józefa Brudnickiego. Akompaniowała miejscowa pianistka Janina Grabowska. Koncert odebrany został entuzjastycznie, zebrał doskonałe recenzje i był wielkim wydarzeniem kulturalnym w Płocku⁴².

Jednym z ważniejszych wydarzeń w historii Towarzystwa był koncert 9 maja 1925 r. z udziałem Jana Kiepusy. Kiepusa wykonał w Płocku m.in. arię Jontka z opery Halka Stanisława Moniuszki, arię z opery Rigoletto Giuseppe Verdiego, arię z opery Janek Władysława Żeleńskiego i pieśń Mieczysława Karłowicza. Jego występ wywołał wielkie

wrażenie, recenzje po koncercie były bardzo pozytywne, pisano: „... Występ p. Kiepury przewyższył wszelkie oczekiwania, potęgą młodego świeżego głosu o przecudnem, metalicznym brzmieniu olśniła wszystkich; dykcje i frazowanie bez zarzutu, umiejętne użycie głosu”⁴³.

Wydarzeniem artystycznym w Płocku był koncert 24 października 1931 r. znakomitego skrzypka prof. Wacława Kochańskiego, owacyjnie przyjęty przez płocką publiczność⁴⁴. Jeden z najciekawszych koncertów odbył się 12 października 1932 r., udział w nim wzięły wybitny pianista i kompozytor – Bolesław Woytowicz, towarzyszyli mu miejscowi artyści Tadeusz Kowalski – wiolonczela i Antoni Kowalski – skrzypce oraz chór PTM pod kierunkiem A. Świeckiego. Koncert poprzedzała specjalistyczna prelekcja Z. Maciejowskiego na temat twórczości Fryderyka Chopina⁴⁵. Sukcesem artystycznym i organizacyjnym Towarzystwa był koncert pianisty Mieczysława Múnza 10 grudnia 1933 r., który odbył się w sali Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego. Artysta zagrał utwory Ludwika van Beethovena, Fryderyka Chopina, Enrique Granadosa, Manuela de Falli, Sergiusza Rachmaninowa i Franciszka Liszta. Należy podkreślić, iż koncert ten, podobnie jak wiele poprzednich, adresowany był w szczególności do płockiej młodzieży szkolnej⁴⁶.

Jedną z ważniejszych inicjatyw Towarzystwa w zakresie upowszechniania muzyki były „Poranki Muzyczne”. Spotkania artystyczne tego cyklu odbywały się w latach 1925–1932. Poranki spełniały wiele funkcji, wzbogaciły znacząco życie muzyczne Płocka, wpłynęły także na rozbudzanie wrażliwości estetycznej miejscowego społeczeństwa. Spełniły również ważne zadania edukacyjne, przybliżyły płockiej publiczności muzykę wielkich mistrzów oraz umożliwiły solistom i zespołom Towarzystwa rozwój muzyczny. Do udziału w cyklu koncertowym zapraszano najlepszych miejscowych muzyków oraz wykonawców spoza Płocka. Dla muzyków i zespołów Towarzystwa koncerty te stanowiły doskonałą możliwość prezentacji, umożliwiły rozwijanie umiejętności muzycznych. Podczas cyklu porankowego prezentowali się tacy muzycy, jak m.in.: Tadeusz Kowalski – wiolonczela, Maciejowska – śpiew, Czerwiński – fortepian, Dyakowska – fortepian, Antoni Kowalski – skrzypce, Janina Grabowska – fortepian, Maciejowski – śpiew, Antoni Januszewski, Józef Brudnicki – skrzypce, N. Korsakowa – fortepian, Olszewska – harfa, Tadeusz Kowalski – wiolonczela, Wiśniewski – altówka, A. Januszewski, Robakiewicz – tenor, Brussendorfowa – śpiew, Klonowski – bas, Sirota – fortepian, Staszewska – śpiew, Nizieniecka – sopran, Bojarski – baryton, Mieczkowska – śpiew⁴⁷.

W pierwszym okresie akcji porankowej, w drugiej połowie 1925 r., występowali najlepsi miejscowi soliści i zespoły⁴⁸, m.in.: Tadeusz Kowalski – wiolonczela, Maciejowska – śpiew, Czerwiński – fortepian, Dyakowska – fortepian, A. Kowalski, J. Grabowska, Maciejowski – śpiew, Antoni Januszewski, Brudnicki, N. Korsakowa – fortepian, Olszewska – harfa. Repertuar muzyczny koncertów porankowych był różnorodny, składały się na niego formy instrumentalne i instrumentalno-wokalne różnych epok. Preferowano wartościową i ambitną muzykę, wykonywano utwory: Piotra Czajkowskiego, Fryderyka Chopina, Romana Statkowskiego, Giuseppe Verdiego, Ludwika van Beethovena i Fritza Kreislera. Poranki odbywały się wówczas w sali kina „Sfinks”, którego zarząd bezpłatnie użyczał Towarzystwu sali na te koncerty⁴⁹.

Znaczny rozwój akcji porankowej nastąpił w 1926 r., zorganizowano wówczas wiele interesujących koncertów z ciekawym i różnorodnym programem. Do udziału zaproszono najlepszych miejscowych muzyków oraz wykonawców spoza Płocka. Podczas koncertów tego roku wystąpili tacy artyści, jak: Tadeusz Kowalski – wiolonczela, Maciejowska – śpiew, Czerwiński – fortepian, Dyakowska – fortepian, Antoni Kowalski, Janina Grabowska, Antoni Januszewski, Józef Brudnicki, N. Korsakowa – fortepian, Olszewska – harfa⁵⁰. Jednym z najciekawszych był Poranek Muzyczny VIII, poświęcony wyłącznie muzyce kameralnej. Obsadę wykonawczą koncertu tworzyli płoccy muzycy: Antoni Kowalski – I skrzypce, Józef Brudnicki – II skrzypce, Wiśniewski – altówka, wiolonczela – Tadeusz Kowalski, Dyakowska – fortepian. Podczas koncertu zaprezentowano wartościowe pozycje kameralne: Trio Areńskiego i Kwartet smyczkowy Wolfganga Amadeusza Mozarta. Poranek został bardzo pozytywnie przyjęty przez publiczność i miejscową krytykę⁵¹. Kolejnym wydarzeniem artystycznym 1926 r. był Poranek poświęcony twórczości Ludwika van Beethovena. Koncert ten wzbogaciła Marcelina Rościszewska prelekcją o życiu i twórczości kompozytora. Z dużym powodzeniem zaprezentowała się wówczas orkiestra Towarzystwa pod kierunkiem Antoniego Januszewskiego⁵². Szczególnie uroczyste obchodzono w stowarzyszeniu dzień św. Cecylii 22 listopada 1926 r. Zorganizowano wówczas ciekawy koncert muzyki religijnej, wypełniony wyłącznie pozycjami muzyki kościelnej⁵³. „Poranki Muzyczne” w tym okresie zyskiwały bardzo wysokie recenzje, stanowiły bowiem niezwykle wartościową propozycję kulturalną. Realizowały ważne zadania społeczne, przede wszystkim funkcje wychowania w kulturze. Przyjmowane były bardzo przychylnie przez miejscową krytykę i publiczność, która

z reguły szczelnie wypełniała salę. Podobnie jak w roku poprzednim w 1926 r. poranki odbywały się najczęściej w sali kina „Nowości”. Dalszy rozwój cyklu porankowego miał miejsce w 1927 r. Wykonawcami koncertów byli nadal najlepsi płoccy muzycy profesjonalni oraz miejscowi amatorzy. Wśród występujących artystów znaleźli się: Mieczkowska – śpiew, Antoni i Tadeusz Kowalscy, Dyakowska – fortepian, Józef Brudnicki – skrzypce, Robakiewicz – tenor, Maciejowski – baryton, Brusendorffowa – śpiew, Janina Grabowska – fortepian⁵⁴. Prezentowały się także zespoły Towarzystwa, kilkakrotnie z dużymi sukcesami śpiewał chór mieszany stowarzyszenia pod kierunkiem Antoniego Januszewskiego⁵⁵. Nowością akcji koncertowej tego okresu było zapraszanie utytułowanych wykonawców spoza Płocka. Podczas XVII Poranku Muzycznego wystąpił wybitny polski pianista Aleksander Michałowski, wykonał kilka utworów Fryderyka Chopina⁵⁶. Muzyce Chopina poświęcony był również XX Poranek Muzyczny. Wystąpił wówczas znakomity pianista, uczeń Ignacego Jana Paderewskiego – Stanisław Szpinalski, którego występ przyjęty został z wielkim uznaniem⁵⁷. Do ważnych wydarzeń 1927 r. należał benefis kierownika orkiestry i chóru Towarzystwa – Antoniego Januszewskiego. Podczas uroczystego koncertu wystąpili najwybitniejsi płoccy muzycy w różnorodnym i ciekawym programie oraz chór i orkiestra Towarzystwa. Poranek ten, podobnie jak i poprzednie zebrał bardzo pozytywne recenzje, pisano: „...Koncert ten jest naocznym dowodem, że Tow. Muz. przez ostatni sezon pracowało intensywnie i posunęło się znacznie naprzód, zasługa to prof. Januszewskiego, który swą niezmordowaną, a bezinteresowną pracą osiągnął tak wielkie wyniki, że należy mu się prawdziwa wdzięczność”⁵⁸. Koncerty dostarczały słuchaczom wielu przeżyć estetycznych, gromadziły licznie zebraną publiczność. Repertuar składał się z pozycji ambitnych, umożliwiały one kształtowanie smaku estetycznego publiczności płockiej. Większość koncertów odbywała się w tym okresie w lokalu własnym Towarzystwa i w sali Towarzystwa Rolniczego⁵⁹.

Następny rok przyniósł kontynuację cyklu porankowego. Występowali przede wszystkim miejscowi artyści m.in.: Antoni i Tadeusz Kowalscy, Janina Grabowska, Klonowski – bas, Sirota – fortepian, Józef Brudnicki, Dyakowska, Staszewska – śpiew, Nizieniecka – sopran, Bojarski – baryton⁶⁰. W programie wielu koncertów w 1928 r. dominowała muzyka kameralna, wykonywano utwory na skrzypce i fortepian oraz wiolonczelę i fortepian, grano także tria fortepianowe. Jednym z ciekawszych koncertów w ramach cyklu

był występ, z bardzo ambitnym programem, 25 listopada 1928 r., warszawskiej skrzypaczki Heleny Zarzyckiej⁶¹. W tym okresie kilkakrotnie śpiewał także z dużym powodzeniem chór mieszany Towarzystwa pod kierunkiem Antoniego Januszewskiego i ks. Kazimierza Starościńskiego.

Wykonawcami „Poranków Muzycznych” w roku 1929 byli w większości muzycy miejscowi. Wśród solistów i kameralistów widnieją m.in. nazwiska: Janiny Grabowskiej, Tadeusza Kowalskiego, Brusendorffowej – śpiew, Staszewskiej – śpiew, Mieczkowskiej – śpiew⁶². Organizowane w ramach cyklu koncerty odbywały się w Teatrze Miejskim, sali Towarzystwa Rolniczego i w lokalu własnym Towarzystwa. Spośród koncertów tego roku na przypomnienie zasługuje Poranek Muzyczny XXXVI z 20 października 1929 r. W roli wykonawców zaprezentowali się wówczas uznani polscy wykonawcy: skrzypaczka – Maria Szrajberówna, która wykonała m.in. Koncert e-moll Feliksa Mendelssohna i kilka utworów Ludwika van Beethovena, śpiewak – Klonowski, który zaśpiewał arie operowe Giuseppe Verdiego i Stanisława Moniuszki oraz miejscowa pianistka – Janina Grabowska⁶³. Jednym z najciekawszych koncertów w ramach cyklu z 1929 r. był koncert prof. Władysława Burkatha podczas Poranku XXXVII połączony z prelekcją, obrazującą rozwój muzyki polskiej po Chopinie⁶⁴. Koncerty cyklu z tego okresu cieszyły się doskonałą frekwencją, odbywały się często w przepelnionych salach.

W 1930 r. kontynuowano akcję porankową z dużymi sukcesami. Towarzystwo, mając na celu szerzenie kultury muzycznej wśród szerokich warstw społecznych, udzielało na swoje poranki przeszło 200 bezpłatnych biletów dla młodzieży szkolnej. Władze Towarzystwa uważały, iż młodzież szkolną należy otoczyć szczególną opieką. Prezentowały pogląd, iż uczestnictwo uczniów w koncertach jest nieodzownym elementem prawidłowego wychowania muzycznego i niezbędnym warunkiem rozwoju kultury muzycznej⁶⁵. Z wnioskiem udziału uczniów w porankach wystąpiła Marcelina Rościszewska, kierownik Sekcji Porankowej. Koncerty porankowe w 1930 r. cechował wysoki poziom wykonawczy. Do udziału w nich zapraszano najlepszych płockich muzyków, zespoły Towarzystwa, a także wielu artystów spoza Płocka. Wśród nich znaleźli się: Z. Nizieniecka – śpiew, Helena Zarzycka, S. Illicki – fortepian, W. Cholewo-Czekierska – sopran⁶⁶. Spośród koncertów z 1930 na wyróżnienie zasługuje XLI Poranek Muzyczny. Koncert zebrał znakomite recenzje, został wysoko oceniony pod względem doboru repertuaru i poziomu wykonania. Wystąpił wówczas kwartet smyczkowy w składzie: W. Wochniak – I skrzypce, I. Barac – II skrzyp-

ce, I. Gornowski – altówka i Tadeusz Kowalski – wiolonczela. Wykonano kwartety smyczkowe Ludwika van Beethovena i Franciszka Schuberta. Koncert wzbogacano także o utwory kameralne z towarzyszeniem fortepianu, na którym zagrała Janina Grabowska⁶⁷. Bardzo pochlebne recenzje zebrał także Poranek 46, kiedy swoje umiejętności zaprezentowali płoccy muzycy: Tadeusz Kowalski – wiolonczela, Antoni Kowalski – skrzypce oraz Janina Grabowska – fortepian. Był to pożegnalny występ Tadeusza Kowalskiego przed jego wyjazdem za granicę na studia muzyczne⁶⁸. Sukcesem artystycznym Towarzystwa był również 48 Poranek Muzyczny z 26 października 1930 r., na którym wystąpił prof. Wacław Kochański z towarzyszeniem pianistki Janiny Grabowskiej. Artysta zagrał utwory Kamila Saint-Saënsa, Franciszka Schuberta, Izaka Albeniza i Nicolò Paganiniego⁶⁹.

W 1931 r. nastąpiło wyraźne zmniejszenie intensywności akcji porannej. Zorganizowano zaledwie dwa poranki, obydwa w pierwszym półroczu. Podczas pierwszego koncertu zagrał znany wiolonczelista – K. Blashke i skrzypek – Antoni Kowalski, artystom towarzyszyła na fortepianie Janina Grabowska⁷⁰. Podczas drugiego koncertu wystąpili miejscowi artyści: S. Klonowski – śpiew, T. Trzeciak – tenor, Antoni Kowalski – skrzypce i Janina Grabowska⁷¹. Pożegnalny 52 Poranek Muzyczny odbył się 17 stycznia 1932 r. w sali Towarzystwa Rolniczego. Zaprezentowały się wówczas przede wszystkim zespoły Towarzystwa: orkiestra PTM pod batutą Faustyna Piaska, kwartet smyczkowy i chór męski pod kierunkiem Antoniego Świeckiego⁷².

Inicjatywą Towarzystwa o wielkim znaczeniu edukacyjnym były audycje muzyczne dla młodzieży szkolnej. Organizowano je już w 1921 r., pierwszą ich organizatorką była Marcelina Rościszewska. Prezentowano cykle rozwoju historycznego muzyki, poprzedzone bardzo przystępnymi i rzeczowo potraktowanymi prelekcjami. Młodzież przychodziła na te audycje nie z obowiązku, ale ze szczerą chęcią, odnosząc się do nich z zapalem, zadając szereg pytań prowadzącym wykłady. W charakterze prelegentów i solistów występowali: Emma Altberg, Władysław Burkath, Janina Grabowska, Antoni i Tadeusz Kowalscy, ks. Kazimierz Starościński i inni.

Niezwykle pożyteczną inicjatywą edukacyjną i kulturalną Towarzystwa było nawiązanie współpracy z Organizacją Ruchu Muzycznego – ORMUZ z Warszawy i Towarzystwem Krzewienia Kultury Muzycznej w Szkołach Średnich w Płocku. Przy współpracy tych instytucji zorganizowano w roku szkolnym 1934/1935 cykl audycji muzycznych dla szkół płockich i koncertów dla szerszej publiczności. Towarzystwo przyczyniło się do zorganizowania

19 audycji dla młodzieży szkół średnich i urządziło 8 bezpłatnych audycji dla młodzieży szkół powszechnych. Audycje i koncerty poprzedziły specjalistyczne prelekcje, które popularyzowały i uprzystępniały wiedzę muzyczną. Zarówno dobór wykonawców jak i prelegentów przedstawiał się imponująco. Wśród wykonawców znaleźli się wybitni polscy artyści, wśród nich byli: Aleksander Michałowski, Stanisław Szpinalski, Eugenia Umińska, Zygmunt Dygat, Helena Zarzycka, Adam Dobosz, Witold Lutosławski, Irena Dubiska, Witold Łabuński, Aniela Szlemińska, Bolesław Kon, Grażyna Bacewicz, Bronisław Rutkowski. Specjalistyczne prelekcje przygotowali i wygłosili wybitni muzycy i muzykologzy: Bronisław Rutkowski, Faustyn Piasek, Walery Królikowski, Marceli Karczemny, M. Zettler-Rozenowa oraz ks. dr Świdorski⁷³.

Programy audycji opierały się na kilku istotnych założeniach: 1) dostosowane były do wieku uczniów, 2) stanowiły zaplanowany i związany ze sobą cykl audycji, 3) czas trwania jednej audycji odpowiadał jednostce lekcyjnej, 4) uwzględniano potrzeby urozmaicenia programów przez wybór różnorodnych utworów, przeznaczonych dla różnych instrumentów i głosów, 5) w układzie programów uwzględniono udział dwóch solistów, akompaniatora i prelegenta, 6) wykonawcy audycji dobierani byli spośród najlepszych polskich wykonawców, 7) program każdej audycji był odpowiednio objaśniony, 8) na końcu każdej audycji przeprowadzany był tzw. „plebiscyt”, czyli wybór utworu, najbardziej podobającego się młodzieży, 9) uwzględniano możliwość korelacji z przedmiotami wykładanymi w szkole⁷⁴.

ORMUZ i PTM dbały o należyty poziom artystyczny audycji i koncertów. Młodzież szkół średnich miała obowiązek uczestniczyć w tych audycjach, nie płać za wstęp. Audycje były powtarzane dla szerokiej publiczności w postaci wieczornych koncertów⁷⁵. Ze sprawozdania prezesa Faustyna Piaska wynika, iż Towarzystwo Muzyczne w latach 1934–1935 pomagało w organizowaniu audycji dla szkół średnich, a sprawę ich finansowania regulowało Towarzystwo Krzewienia Kultury Muzycznej przy Kole Dyrektorów w Płocku. Ono ustalało ilość audycji dla szkół średnich i decydowało, w jaki sposób były urządzane i finansowane audycje dla szkół powszechnych. Wynagrodzenie za audycje dla szkół powszechnych Towarzystwo pokrywało z własnego budżetu, rzekło się jednocześnie 50% dochodu z koncertów wieczornych na rzecz ORMUZ-u. Szkoły powszechne wpłacały drobną kwotę⁷⁶.

W sprawozdaniu ORMUZ-u z 1935 r., po pierwszym roku działalności organizacji, zaakcentowano

fakt, iż Płock był jednym z najaktywniejszych ośrodków w Polsce w zakresie ilości zorganizowanych audycji i koncertów szkolnych. W sprawozdaniach podkreślano, iż był ośrodkiem, w którym wykazywano dużą troskę o wychowanie muzyczne młodego pokolenia. W roku szkolnym 1934/1935 zorganizowano 19 audycji dla młodzieży szkolnej i 8 koncertów dla ogółu⁷⁷. Dzięki zaplanowanej akcji PTM i Towarzystwa Krzewienia Kultury Muzycznej podczas każdorazowego pobytu artystów ORMUZ-u audycje odbywały się trzykrotnie. Prezentowano dwa różne programy, oddzielny dla szkół średnich i dla szkół powszechnych. Dzięki takiej organizacji pracy młodzież szkół płockich mogła korzystać z organizowanych dla niej audycji⁷⁸. W środowisku lokalnym bardzo pozytywnie wyrażano się o tego typu popularyzatorskiej i edukacyjnej działalności Towarzystwa. W płockiej prasie pisano: „Dobór znakomitych polskich solistów, układ programów i ich wykonanie świadczą o wyjątkowo wysokim poziomie artystycznym tych koncertów. Bez przesady można twierdzić, iż tak pięknego i przemyślanego sezonu koncertowego w Płocku nie mieliśmy”⁷⁹. W innym artykule podkreślano: „... Należy z uznaniem podkreślić dużą społeczną zasługę Towarzystwa Muzycznego, które najbardziej zaniedbanym pod względem muzycznym rzeszom młodzieży szkolnej zupełnie bezinteresownie, z pobudek ideowych niesie muzykę w najlepszym gatunku”⁸⁰.

Do najciekawszych wspólnych przedsięwzięć ORMUZ-u i PTM należał koncert z 21 listopada 1934 r. w Teatrze Miejskim. Wystąpili podczas niego znakomici polscy artyści, skrzypaczka – Helena Zarzycka i wybitny tenor – Adam Dobosz, śpiewał także chór mieszany Towarzystwa pod kierunkiem Marcelego Karczemnego. Zarówno młodzież szkolna, jak i miejscowa krytyka przyjęła występ entuzjastycznie. W recenzji po koncercie płocka prasa pisała: „Młodzież nasza szkolna, uczęszczająca na koncerty, zachowuje się na nich z entuzjazmem, o ile, naturalnie, jest odpowiednio dobrany program”⁸¹. Dużym powodzeniem cieszył się także koncert Towarzystwa i ORMUZ-u z 5 lutego 1935 r.

W roli wykonawców zaprezentowali się uznani polscy artyści Aniela Szlemińska – śpiew i pianista Bolesław Kon. Należy podkreślić, iż dochód z koncertu przeznaczono na odbudowę domu Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli⁸². Ważnym wydarzeniem artystycznym tego roku był również koncert wybitnej polskiej skrzypaczki – Grażyny Bacewicz, której w roli akompaniatora towarzyszył Witold Lutosławski. Artystka zagrała w Płocku m.in. Poloneza A-dur i Tarantellę Henryka Wieniawskiego oraz Źródło Aretuzy Karola Szymanowskiego i Taniec hiszpański Manuela de Falli. Koncert został bardzo

dobrze przyjęty przez miejscową publiczność, był wyjątkowym wydarzeniem artystycznym.

Towarzystwo przywiązywało uwagę do rozwoju ruchu chóralnego, w którym dostrzegało ważny czynnik rozwijania i kształtowania kultury muzycznej. Tradycje chóralne w Płocku były duże, zamiłowanie do śpiewu chóralnego było w szerokich warstwach społeczeństwa płockiego bardzo rozwinięte, śpiewano zarówno w chórach kościelnych jak i świeckich⁸³. W skład zespołów śpiewaczych wchodził najczęściej rzemieślnicy, urzędnicy i nauczyciele. Płock posiadał liczne grono śpiewaków, a niektórzy członkowie uczestniczyli w amatorskim ruchu chóralnym po kilkadziesiąt lat⁸⁴. Przez prawie cały okres dwudziestolecia międzywojennego Towarzystwo prowadziło chór mieszany. Zorganizowano i utrzymywano także chór męski, działalność jego nie była jednak tak systematyczna jak chóru mieszanego. Do pracy z zespołami angażowano cenionych płockich muzyków, specjalistów prowadzenia zespołów chóralnych. Czyniono wiele wysiłków w celu utrzymania zespołów na wysokim poziomie artystycznym. Starannie dobierano repertuar chórów, na który składały się głównie wartościowe pozycje polskiego i światowego tradycyjnego repertuaru chóralnego.

Pierwsze informacje o działalności chóru mieszanego pochodzą z 1924 r. Zespół pracował wówczas pod kierunkiem bardzo dobrego specjalisty, absolwenta Konserwatorium Muzycznego w Warszawie – Benedykta Sianki. Chór prowadzony przez niego występował na wielu koncertach, osiągnął wysoki poziom muzyczny i zyskał uznanie środowiska. Od 1926 r. chór pracował pod kierunkiem Antoniego Januszewskiego, cenionego pedagoga i muzyka. Nowy dyrygent prowadził przemyślaną i dobrze zorganizowaną pracę artystyczną, eksponował szczególnie wychowawcze aspekty uczestnictwa w zbiorowym śpiewie. Praca A. Januszewskiego spotykała się z dużym uznaniem, doceniano kompetencję i zaangażowanie dyrygenta. Pomimo dobrze zorganizowanej pracy, chór przechodził rozmaite okresy zwiększenia i obniżenia aktywności⁸⁵. Przejściowe trudności w funkcjonowaniu chóru nie wpłynęły jednak na jego działalność, zespół występował na wielu koncertach Towarzystwa, zyskując zasłużone uznanie środowiska. Szczególnie często prezentował się podczas prowadzonej z dużym rozmachem akcji porankowej Towarzystwa. Podczas XIX Poranku Muzycznego w 1927 r. wypełnił prawie w całości program koncertu. Występ chóru zyskał pozytywne recenzje, pisano: „W okresie ogólnej apatii T-wo dowiodło, że przy pewnej energii zorganizować można chór liczny i doprowadzić go do pożądanej sprawności”⁸⁶. Znakomite recenzje chór

zebrał także podczas Poranka Muzycznego w dniu 29 maja 1927 r., kiedy odbył się benefis kierownika orkiestry i chóru Towarzystwa – Antoniego Januszewskiego⁸⁷. Przychylne recenzje wielu występów chóru dowodzą, iż zespół ten prezentował ówczesnie wysoki poziom artystyczny i w środowisku plockim był czołowym tego typu zespołem⁸⁸. Od 1928 r. opiekunem chóru Towarzystwa był ceniony miejscowy kompozytor, muzykolog i pedagog – ks. Kazimierz Starościński. Zespół pod jego kierunkiem prezentował się kilkakrotnie na „Porankach Muzycznych” Towarzystwa. Prezentacje chóru spotykały się z uznaniem publiczności i krytyki, świadczyły o dalszym rozwoju zespołu. Chór wykonywał wartościowe utwory repertuaru chóralnego, były to głównie utwory polskich kompozytorów, m.in. Feliksa Nowowiejskiego, Mikołaja Gomółki, ks. Eugeniusza Gruberskiego, ks. Kazimierza Starościńskiego oraz śpiewy gregoriańskie⁸⁹.

Opiekunem chóru w latach 1931–1933 był Antoni Świecki. Pod jego kierunkiem zespół przechodził rozmaite fazy działalności, rozwoju i stagnacji. W tym okresie zespół wykazywał jednak dużą aktywność, uczestniczył w wielu akcjach koncertowych Towarzystwa. Jednym z najważniejszych występów chóru tego okresu był koncert podczas recitalu wybitnego polskiego artysty Wacława Kochańskiego 24 października 1931 r. Koncert pozostał niezatarte wrażenie na słuchaczach, zarówno gra W. Kochańskiego, jak i produkcja chóru zyskały uznanie środowiska i bardzo pozytywne recenzje prasowe⁹⁰. Występy chóru przyjmowane były dobrze przez miejscową publiczność, zyskiwały uznanie środowiska i bardzo pozytywne recenzje prasowe. Po jednym z koncertów chóru pisano: „...Występ niedzielny chóru przekonał wszystkich o ciągłym doskonaleniu się zespołu. Osobliwie zaznaczyło się to przy wykonaniu pieśni Kazury, gdzie wykonawcy mieli do zwyciężenia wiele trudności w związku z modernistyczną harmonizacją. Publiczność witała wykonawców owacją”⁹¹. Na przypomnienie zasługuje koncert chóru podczas jubileuszu Prezesa Towarzystwa Józefa Brudnickiego 27 marca 1933 r. Zespół prezentował się w dużym składzie, liczył 46 osób. Występ chóru był prawdziwym sukcesem artystycznym, świadczył o ciągłym doskonaleniu zespołu⁹². Chór w okresie pracy Antoniego Świeckiego wykonywał wartościowe pozycje repertuaru chóralnego polskiego i zagranicznego. Dobór repertuaru był starannie przemyślany i uwzględniał wiele aspektów muzycznych i edukacyjnych, miał znaczny wpływ na kształtowanie smaku artystycznego i wyrobienie kulturalne członków zespołu⁹³.

W latach 1933–1939 chór pracował pod kierunkiem różnych dyrygentów. We wrześniu 1933 r.

kierownictwo chóru objął uznany muzyk i pedagog Marceli Karczemny. Z myślą o podniesieniu poziomu chóru podjął się on prowadzenia przy Towarzystwie lekcji śpiewu, uwzględniających teoretyczne i praktyczne zajęcia⁹⁴. Chór PTM zbierał po swych występach pod kierunkiem nowego dyrygenta pochlebne opinie w miejscowej prasie, w 1934 r. pisało: „Młody chór robi duże postępy i w doskonałym wykonaniu większych nawet utworów pokonywa trudności rytmiczne, z powodzeniem uwydatniając natężanie i ściszenie brzmienia... Duża w tym zasługa jego kierownika i karność śpiewaczek i śpiewaków”⁹⁵. W 1935 r. opiekunem zespołu był krótko wybitny miejscowy pedagog i działacz muzyczny Faustyn Piasek⁹⁶, następnie obowiązki te objął ponownie Marceli Karczemny. Chór liczył w tym czasie około 70 członków. Chór mieszany pod kierownictwem M. Karczemnego zbierał dobre recenzje, doceniano dobrą intonację wokálną i prawidłowe brzmienie zespołu. Chwalono precyzję wykonania oraz koncepcję interpretacyjną⁹⁷.

W latach 1935–1938 kierownikiem chóru mieszanego Towarzystwa był znany pedagog plocki Walery Królikowski. Pod jego kierunkiem zespół wystąpił podczas wielu audycji i koncertów. Prezentował dobry poziom, zyskiwał uznanie miejscowej publiczności i krytyki. Jeden z najciekawszych koncertów chóru w tym okresie odbył się 17 marca 1936 r., kiedy zespół wziął udział w audycji muzycznej dla młodzieży szkół średnich. Wystąpił obok takich gwiazd muzycznych, jak Adam Dobosz i Bolesław Woytowicz. Pod kierunkiem Walerego Królikowskiego chór zaśpiewał wówczas m.in. kilka pieśni Stanisława Moniuszki⁹⁸. Jesienią 1938 r. opiekunem chóru został Antoni Świecki – ówczesny wiceprezes PTM⁹⁹.

W latach 1923–1926 działał przy Towarzystwie niewielki, ale bardzo dobry chór męski. Pierwsze informacje o istnieniu chóru pochodzą z 1923 r. 20 kwietnia tego roku odbył się koncert wielkiego polskiego skrzypka Stanisława Barcewicza, któremu towarzyszyła na fortepianie Janina Grabowska. W koncercie wziął także udział chór męski PTM pod kierunkiem Jerzego Goebela. Inauguracyjny występ chóru oceniono poprawnie, pisano, iż odznaczał się subtelnym cieniowaniem szczegółów¹⁰⁰. Organizatorem i kierownikiem muzycznym chóru w początkowym okresie istnienia był Jerzy Goebel¹⁰¹. Zespół ten występował często na koncertach Towarzystwa, zyskał sobie duże uznanie i popularność. Po okresie rozwoju nastąpiła jednak stagnacja w jego pracy i zespół został rozwiązany. Chór męski zorganizowano ponownie przy stowarzyszeniu w 1930 r., wystąpił po raz pierwszy publicznie 23 listopada 1930 r. podczas 49 Poranka

Muzycznego. Założycielem i dyrygentem zespołu był w tym okresie Prezes PTM – Józef Brudnicki. Chór posiadał wówczas nieliczny skład, ale z upływem czasu rozwijał się i gromadził więcej członków. Zespół składał się w większości z wykonawców, którzy nie posiadali przygotowania muzycznego, dla których śpiew w chórze stanowił jedyną możliwość edukacji muzycznej. Czynniki edukacyjny realizowany był m.in. poprzez odpowiedni dobór repertuaru, zdobywanie umiejętności wokalnych i wiadomości teoretycznych. Od samego początku chór posiadał w repertuarze wartościowe pozycje repertuarowe, wykonywał m.in. pieśni Miłosa Kotarbińskiego, Johanna Friedricha Reicharda i Fryderyka Chopina¹⁰². Podczas 51. Poranka Muzycznego 26 kwietnia 1931 r. zespół prowadził kolejny dyrygent – Antoni Świecki. Śpiew chóru przyjmowano z dużą życzliwością, pisano: „Chór męski pod kier. Świeckiego. Chór świeżo zreorganizowany, złożony w części z dawnych wykonawców. Zapowiada się bardzo dobrze, jest nadzieja, że podtrzyma plockie tradycje słynnego chóru Lachmana”¹⁰³. Podobnie liczne dowody uznania zebrał koncert z 7 października 1931 r. w Teatrze. Chór wystąpił pod kierunkiem Józefa Brudnickiego i Antoniego Świeckiego, towarzyszył wybitnemu polskiemu artyście śpiewakowi Adamowi Doboszowi. Zaprezentował się w licznym składzie, jego występ przyjęty został nadzwyczaj pozytywnie. Chór zaprezentował wysoki poziom artystyczny, precyzję wykonania i subtelność interpretacji. Zachował się program tego koncertu, chór wykonał: Hasło – Edwarda Griega, Gwar wierz – Wacława Lachmanna, Dumkę – Burzyńskiego, Noc majową – Miłosa Kotarbińskiego, Ptaszynę – Söderberga¹⁰⁴. Potwierdzeniem rozwoju chóru był udział w Wieczorze Moniuszkowskim – 11 czerwca 1932 r. Występ chóru pod kierunkiem Antoniego Świeckiego zebrał wiele pochwał publiczności i lokalnej krytyki¹⁰⁵, chór liczył wówczas około 30 osób. Po okresie intensywnej pracy zespołu w latach 1930–1932 nastąpił jednak okres stagnacji w jego działalności. Główną przyczyną trudności w pracy była niewystarczająca aktywność członków zespołu. W 1933 r. opiekę nad chórem powierzono Waleremu Królikowskiemu¹⁰⁶, chór pod jego kierownictwem nie rozwinął jednak szerszej działalności. Po raz kolejny działalność chóru została wznowiona w 1934 r., pracował wówczas pod kierunkiem nowego dyrygenta. Opiekę nad zespołem powierzono cenionemu miejscowemu muzykowi, dyrektorowi Szkoły Organistowskiej – Marcelemu Karczemnemu. Zespół rozpoczął ożywioną działalność koncertową. Spośród ówczesnych występów chóru na wyróżnienie zasługuje koncert z 25 lutego 1934 r., wystąpił podczas niego połączo-

ne chóry Towarzystwa, męski i mieszany. Wykonały one pod kierunkiem Marcelego Karczemnego We-sele sieradzkie – Jana Prosnaka. Występ ten spotkał się z dużym uznaniem miejscowego środowiska¹⁰⁷. Po krótkotrwałym okresie rozwoju chóru nastąpił kolejny regres w jego pracy. Do ponownego organizowania czwartego chóru męskiego przystąpiono jesienią 1935 r.¹⁰⁸ Wysiłki Towarzystwa nie zostały jednak uwieńczone sukcesem i chór nie został re-aktywowany. Prasa plocka tego okresu nie donosiła o żadnych produkcjach publicznych chóru męskiego po 1935 r., można więc postawić tezę, iż zespół przestał funkcjonować.

Działalność PTM w zakresie popularyzowania muzyki chóralnej zasługuje na uznanie. Za pośrednictwem ruchu chóralnego Towarzystwo kształtowało zainteresowanie sztuką i rozbudzało wrażliwość estetyczną społeczeństwa. Chóry stowarzyszenia prezentowały wysoki poziom wykonawczy, cieszyły się dobrą opinią w środowisku. Gromadziły liczne rzesze miejscowego społeczeństwa, umożliwiając członkom zespołów śpiewaczych realizowanie własnych zainteresowań i zaspokajanie potrzeb artystycznych.

Ważnym czynnikiem, kształtującym świadomość estetyczną członków Towarzystwa i miejscowego społeczeństwa były zespoły instrumentalne stowarzyszenia. W okresie dwudziestolecia międzywojennego przywiązywano w PTM szczególną uwagę do rozwoju zespołowego muzykowania. Osiągnięciem Towarzystwa było utworzenie własnej orkiestry kameralnej. Koncertowała ona często na imprezach stowarzyszenia, wykonując pozycje solowe i akompaniując solistom. Osiągnęła wysoki poziom wykonawczy, w swym repertuarze posiadała wartościowe pozycje. Składały się na nie utwory różnych epok i gatunków muzycznych. W składzie zespołu znaleźli się w większości miejscowi muzycy amatorzy oraz muzycy profesjonalni. Do pracy z orkiestrą angażowano najlepszych plockich specjalistów, wykwalifikowanych dyrygentów. Należy dodać, iż pod potrzeby audycji i koncertów organizowano także rozmaite zespoły kameralne.

Pierwsze informacje o orkiestrze istniejącej przy Towarzystwie pochodzą z 1926 r., zespół ten pracował wówczas pod kierunkiem Antoniego Januszewskiego. Orkiestrę oceniano pozytywnie, chociaż nie posiadała w tym okresie jeszcze pełnej obsady wykonawczej. Postulowano w związku z tym potrzebę powiększenia składu o instrumenty dęte drewniane¹⁰⁹. W pierwszych latach działalności pracę zespołu cechowała nieregularność, występowały okresy zwiększenia i zmniejszenia aktywności. Wydaje się, iż pod koniec lat 20. zespół przestał istnieć, gdyż prasa plocka tego okresu nie informuje

o żadnych koncertach zespołu.

W 1930 r. zespół reaktywowano. Podczas XLV Poranka Muzycznego 4 maja 1930 r. nowo utworzona orkiestra PTM wystąpiła pod kierunkiem Antoniego Januszewskiego. Zespół składał się z profesjonalistów oraz najwybitniejszych miejscowych amatorów, grało w niej 19 osób. Mimo, iż orkiestra znajdowała się w stadium organizacyjnym, zdołała już podczas pierwszego występu wykazać wybitne walory odtwórcze. Zaprezentowała kilka utworów poważnego i lżejszego repertuaru¹¹⁰. Wystąpiła w okresie późniejszym kilkakrotnie podczas rozmaitych koncertów Towarzystwa, zbierała dobre recenzje. Pomimo dobrej organizacji pracy zespołu i dobrych wyników artystycznych, orkiestra przeżywała wkrótce kolejne trudności, które spowodowały jej rozwiązanie. Pod koniec 1931 r. podjęto kolejną próbę reaktywacji zespołu. W listopadzie tego roku starania władz zostały uwieńczone sukcesem, doprowadziły do ponownego utworzenia orkiestry. Na jej czele stanął tym razem jako kierownik Faustyn Piasek¹¹¹. Pod kierunkiem tak doświadczonego dyrygenta orkiestra zanotowała znaczny rozwój artystyczny, zdobyła duże uznanie środowiska i miejscowej krytyki. O pracy zespołu szczególnie pozytywnie wyrażała się miejscowa prasa, dostrzegając zwłaszcza wysiłki organizatora i kierownika w zakresie rozwoju i utrzymania zespołu. Po jednym z występów orkiestry w 1932 r. pisało: „...Orkiestra pod kierunkiem Piaska dochodzi coraz bardziej do poziomu, odpowiadającego zespołowi należycie zgranemu, o walorach artystycznych”¹¹². Potwierdzeniem stałego rozwoju zespołu był koncert podczas Wieczoru Moniuszkowskiego w dniu 11 czerwca 1932 r. Zespół wystąpił w licznym składzie, wykonał fragmenty Straszego dworu i Halki Stanisława Moniuszki¹¹³. Pomimo dobrze zorganizowanej pracy, po okresie rozwoju, nastąpił jednak zastój w pracy orkiestry. W latach 1933-1934 prasa plocka nie podawała żadnych informacji o funkcjonowaniu zespołu. Prawdopodobnie w tym okresie orkiestra uległa rozwiązaniu. Reaktywowanie zespołu nastąpiło jesienią 1935 r. Kierownictwo orkiestry objął wówczas dyrektor Teatru – Adamus. Pierwsza organizacyjna próba zespołu odbyła się w październiku 1935 r., uczestniczyło w niej 9 osób¹¹⁴. W następnym roku opiekę nad orkiestrą objął ponownie Faustyn Piasek. Zespół prezentował się pod jego kierunkiem na kilku koncertach Towarzystwa, posiadał obsadę orkiestry smyczkowej. W okresie późniejszym orkiestra nie rozwinęła szerszej działalności. Nie zachowały się żadne informacje o działalności zespołu w następnych latach, prawdopodobnie uległ on rozwiązaniu.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego

Towarzystwo wielokrotnie podejmowało próby utworzenia w Płocku specjalistycznej placówki kształcenia artystycznego. Jedną z pierwszych tego typu inicjatyw miała miejsce w 1925 r., wysunięto wówczas projekt utworzenia szkoły muzycznej przy Towarzystwie. Nauczanie miało odbywać się w zakresie gry na: skrzypcach, fortepianie i wiolonczeli. Kadre pedagogiczną szkoły mieli tworzyć najwybitniejsi plocki muzycy¹¹⁵. Podstawy organizacyjne funkcjonowania placówki były dobre, jednak z nieznanых powodów nie doszło do jej utworzenia. Pomimo rozmaitych trudności kolejne inicjatywy edukacyjne podejmowano w następnych latach. W 1927 r. zorganizowano lekcje śpiewu solowego pod kierunkiem artystki-śpiewaczki prof. Lucyny Brusendorffowej z Warszawy¹¹⁶. W 1931 r. podjęto kolejną myśl utworzenia placówki edukacji muzycznej. Nawiązano w tym celu kontakt z władzami Wyższej Szkoły Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie i przystąpiono do tworzenia w Płocku filii szkoły warszawskiej. Postanowiono, iż kadra pedagogiczna szkoły będzie składać się z wykwalifikowanych plockich muzyków. Zespół pedagogiczny został starannie dobrany w ten sposób, by kwalifikacje nauczycielskie były zgodne z wymogami szkoły warszawskiej¹¹⁷. Na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Płockim Towarzystwem Muzycznym i Wyższą Szkołą Muzyczną im. Fryderyka Chopina w Warszawie ustalono, iż absolwenci plockiej szkoły będą przyjmowani bez egzaminów do Wyższej Szkoły Muzycznej w Warszawie¹¹⁸. Pomimo faktu, iż podstawy organizacyjne placówki były bardzo dobre, to jednak szkoła nie rozwinęła szerszej działalności i po krótkim okresie funkcjonowania została zamknięta.

Pomimo trudności władze Towarzystwa podejmowały kolejne inicjatywy edukacyjne. W 1933 r. zorganizowano cykl lekcji śpiewu, poprowadził je znakomity muzyk, absolwent Konserwatorium Muzycznego w Warszawie – Marcei Karczemny. Nauka śpiewu prowadzona była w sposób teoretyczny i praktyczny, głównie według metody włoskiej. Zajęcia odbywały się dwa razy w tygodniu¹¹⁹. Inicjatywa ta spotkała się z żywym oddźwiękiem w środowisku plockim, umożliwiła doskonalenie wokalne pod kierunkiem cenionego w Płocku specjalisty. Lekcje spełniły swoją funkcję edukacyjną, wspierały znacznie proces selekcji i doskonalenia artystycznego członków plockich chórów. Spośród działań Towarzystwa w zakresie nauczania muzyki na uwagę zasługuje także kurs gry skrzypcowej, zorganizowany w 1934 r. W zajęciach pod kierunkiem Faustyna Piaska uczestniczyło 10 osób¹²⁰. Pomimo wielokrotnych inicjatyw, nie udało się utworzyć w Płocku dłuższej funkcjonującej instytucji

kształcenia muzycznego szczebla podstawowego. Jej brak kompensowały w pewien sposób kursy i lekcje organizowane przez władze PTM.

Na uwagę zasługuje działalność Sekcji Teatralnej Towarzystwa. Sekcja powstała w 1932 r.¹²¹, utworzono wówczas teatr amatorski i wybudowano scenę w sali PTM. Do pracy z grupą teatralną zaangażowano dobrych reżyserów, spośród nich najczęściej przedstawienia reżyserował W. Helleński. Największa aktywność Sekcji przypadła na 1933 r., własnymi siłami wystawiono wówczas kilkanaście przedstawień amatorskich. Osiągnięciem artystycznym i organizacyjnym Sekcji było przygotowanie i wykonanie kilku przedstawień operetkowych. W 1933 kilkakrotnie wystawiono operetki pt. Adam i Ewa¹²² oraz Szpital Wariatów E. Scribe i J.B. Augustyna z muzyką A. Wrońskiego¹²³. Staraniem Sekcji przygotowano i zaprezentowano także takie sztuki, jak: Piosnka wujaszka – A. Fredry, Czar munduru – S. Turskiego, Wdówka – Labicha, Pokój nr 9 – Zaleskiego, Zbrodnia nad Wisłą – H. Beddy, Sprytny komiwojażer – L. Rolskiego, Celny strzał – Faustyna Piaska, Stancja nr 3 – Faustyna Piaska, Pomyłka – Faustyna Piaska, Werbel domowy – J.K. Gregorowicza¹²⁴. W przedstawieniach teatralnych brali udział członkowie Towarzystwa, w grupie wykonawców znaleźli się m.in.: L. Helleńska, W. Helleński, C. Aftańska, L. Bieńkowska, W. Hejke Szynkielewski¹²⁵.

Duża aktywność Sekcji została utrzymana także w 1934 r. Wystawiono wówczas kilkakrotnie jednoaktową operetkę–komedię F. Bobowskiego – Na nic żydowskie swaty z muzyką A. Wrońskiego. Kierownikiem i reżyserem przedstawienia był A. Świecki. Obsadę spektaklu tworzyli w większości członkowie Towarzystwa: W. Kowalski, J. Tulińska, Z. Figurska, K. Obrębska, T. Godlewski, L. Morawski, Z. Banaśiakówna, E. Ferszt¹²⁶. W tym samym roku Sekcja Teatralna PTM wspólnie z Sekcją Artystyczną

Płockiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Białego Krzyża wystawiły w Teatrze Miejskim 5–aktową sztukę Józefa Ignacego Kraszewskiego – Chata za wsią. W przedstawieniu udział wzięło łącznie 120 osób, uczestniczyły orkiestra i chór Towarzystwa pod kierunkiem Marceliego Karczemnego¹²⁷.

Działalność teatralna realizowana była w Towarzystwie także w następnych latach. Intensywność pracy Sekcji Teatralnej była wprawdzie znacznie mniejsza niż wcześniej, jednak również kilka inicjatyw teatralnych w latach późniejszych zasługuje na uznanie i przypomnienie. Staraniem Towarzystwa wystawiono 17 lutego 1935 r. pod kierunkiem Antoniego Świeckiego komedio–operę w 2–aktach pt. Czula struna L. Hairwille i L. Thilonst. W roli solistów wystąpili członkowie stowarzyszenia, wykonawcom akompaniowała orkiestra smyczkowa PTM pod kierunkiem A. Żółtowskiego¹²⁸. Kolejna cenna inicjatywa teatralna miała miejsce w 1937 r., wystawiono wówczas Betlejem Polskie według Lucjana Rydla. W przedstawieniu wziął udział chór PTM pod dykcją Marceliego Karczemnego. Ilustrację muzyczną sztuki stworzył Faustyn Piasek, reżyserem przedstawienia był Tadeusz Leszczyc¹²⁹.

Płockie Towarzystwo Muzyczne przyczyniło się w okresie międzywojennym znacznie do rozbudzenia i rozwoju potrzeb estetycznych lokalnego środowiska. Wystąpiło z ofertą kulturalną i edukacyjną, która umożliwiła wszechstronną edukację muzyczną i pozwalała na formowanie postawy kreatywnej wobec sztuki. Towarzystwo pielegnowało kulturę muzyczną, wykazywało wiele inwencji w upowszechnianiu sztuki. Wykorzystywało różnorodne formy pracy i działalności popularyzatorskiej. Spośród wszystkich instytucji i organizacji społecznych w Płocku w okresie dwudziestolecia międzywojennego przyczyniło się w największym stopniu do rozwoju powszechnego wychowania muzycznego w Płocku.

Przypisy

¹ Statut Towarzystwa wysłano w celu formalnej rejestracji do Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie 26 lutego 1921 r. L.dz. 2917/7 I. APP, Akta Starostwa Powiatowego w Płocku 1918-1939, sygn. 131, Wykaz Stowarzyszeń i Związków działających na terenie Powiatu Płockiego, sygn. 64, k. 17.

² Z T-stwa Muzycznego, „Kurier Płocki” 1921 nr 30, s. 3.

³ Z T-stwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1924 nr 86, s. 3.

⁴ Liczba członków była niska, a należy zażądać, iż składka członkowska była ówczesnie niewielka i wynosiła zaledwie 1 zł. O gremialne wstąpienie do Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1928 nr 63, s. 3.

⁵ Nasze sprawy kulturalne, „Dziennik Płocki” 1928 nr 238, s. 2.

⁶ Z T-stwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1928 nr 255, s. 3.

⁷ Otwarcie sezonu muzycznego, „Dziennik Płocki” 1929 nr 214, s. 3.

⁸ Z T-stwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1929 nr 193, s. 3.

⁹ 30-lecie Płockiego Towarzystwa Muzycznego, „Mazowsze Płockie i Kujawy” 1929 nr 9, s. 105.

¹⁰ Z Towarzystwa Muzycznego w Płocku, „Dziennik Płocki” 1930 nr 58, s. 3.

¹¹ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1932 nr 48, s. 3.

¹² Z T-stwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1932 nr 38, s. 3.

¹³ Walne zebranie Tow. Muzycznego w Płocku, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 117, s. 1.

¹⁴ Z T-wa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 139, s. 3.

¹⁵ T-wo Muzyczne, „Dziennik Płocki” 1933 nr 215, s. 3.

¹⁶ Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1934 nr 129, s. 3.

¹⁷ Z walnego Zebrania Płockiego Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1934 nr 123, s. 3.

¹⁸ W sprawie teatru miejskiego, „Dziennik Płocki” 1934 nr 252, s. 1.

¹⁹ Nowy prezes T-wa Muzycznego w Płocku, „Głos Mazowiecki” 1934 nr 206, s. 5.

- ²⁰ Z Tow. Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1934 nr 210, s. 3.
- ²¹ Działalność kulturalno-oświatowa płockiego Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1935 nr 237, s. 4.
- ²² Wczoraj odbyło się w Płocku walne zebranie Tow. Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1935 nr 235, s. 1.
- ²³ Z walnego zebrania Tow. Muzycznego, „Kurier Mazowiecki” 1937 nr 40, s. 3.
- ²⁴ Z T-wa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1938 nr 134, s. 3.
- ²⁵ J. Brudnicki ur. 6 marca 1862 r. w Czachowie, pow. Sierpc. Kształcił się w Gimnazjum Gubernialnym w Płocku. Już w czasach szkolnych wszystkie wolne chwile poświęcał grze na skrzypcach. Był ulubionym uczniem starego muzyka, kierownika orkiestry katedralnej – Domańskiego. Aktywnie udzielał się także w życiu muzycznym gimnazjum. Został szybko dostrzeżony przez nauczyciela muzyki J. Jezierskiego, został w krótkim czasie jego pomocnikiem i grał w orkiestrze szkolnej. Po ukończeniu gimnazjum podjął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Podczas studiów kontynuował działalność muzyczną, pełnił funkcję kierownika kółka śpiewaczego Uniwersytetu. Prowadził chór studencki, grał ponadto na skrzypcach w różnych orkiestrach. W 1899 ukończył aplikację i został rejentem w Płocku. Pełnił funkcję prezesa Związku Notariuszy w Płocku. Był jednym z inicjatorów i założycieli Towarzystwa Muzycznego w Płocku w 1900 r. W celu utworzenia stowarzyszenia wykorzystał własne kontakty z Rosjanami, z którymi grał w rozmaitych zespołach kameralnych. Umożliwiło to ich akceptację dla utworzenia Towarzystwa i 17 maja 1900 r. wiceminister Dorowo zatwierdził statut organizacji. Towarzystwo w czasach zaborów było nie tylko organizacją kultury muzycznej, ale i szkołą ducha narodowego. J. Brudnicki w następnych latach nie szczędził sił i pieniędzy, by T-stwo mimo najrozmaitszych trudności utrzymać je i rozwijać. W latach 1905-1933 pełnił funkcję Prezesa. Równocześnie prowadził w Płocku ożywioną działalność społeczną, udzielał się także w innych organizacjach. Pracował zawodowo jako rejent. W Ciechanowski, Józef Brudnicki z archiwum wspomnień, „Dziennik Płocki” 1933 nr 187, s. 2; W. Ciechanowski, Józef Brudnicki z archiwum wspomnień, „Dziennik Płocki” 1933 nr 188, s. 2; Śp. rejent Józef Brudnicki, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 145, s. 1.
- ²⁶ Wspomnienie pośmiertne, „Dziennik Płocki” 1933 nr 148, s. 2.
- ²⁷ W. Ciechanowski, Józef Brudnicki z archiwum wspomnień, „Dziennik Płocki” 1933 nr 187, s. 2.
- ²⁸ J. Kuczevska, Z dziejów ruchu muzycznego w Płocku, „Notatki Płockie” 1956 nr 2, s. 29.
- ²⁹ Dla przykładu podczas jej koncertu-recitalu 1 marca 1931 r. wykonała takie utwory, jak m.in.: Wariacje Paderewskiego, Rapsodię węgierską nr 12 Liszta, utwory Granadosa, Albeniza, Mozarta i Scarlatti, Brahmsa i Mendelssohna. Jej występ zebrał znakomite recenzje prasowe, pisało m.in.: „Ceniona na gruncie naszym pianistka, nie poprzestając na uznaniu dotychczasowem, pracuje bez przerwy nad swym rozwojem odtwórczym i udoskonaleniem techniki...”. Wieczór fortepianowy, „Dziennik Płocki” 1931 nr 51, s. 3.
- ³⁰ Antoni Januszewski ukończył Konserwatorium Muzyczne w Warszawie w 1890 r. w klasie waltorni, uzyskał świadectwo kwalifikacyjne na nauczyciela muzyki. W 1891 r. uzyskał na tej samej uczelni atestat kapelmistrza wojskowego. Był jednym z organizatorów szkoły muzycznej w Płocku. Położył duże zasługi jako kapelmistrz wojskowy i muzyk-pedagog szkolnictwa średniego w Płocku. Wyróżnił się jako organizator i wieloletni kierownik orkiestry T-stwa Muzycznego. A. Januszewski zmarł w Płocku 22 lipca 1930 r. w wieku 67 lat. Śp. Antoni Januszewski, „Dziennik Płocki” 1930 nr 172, s. 3. A. Rutkowska, Rola społeczna Instytutu Muzycznego Warszawskiego i znaczenie jego działalności dla polskiej kultury muzycznej, cz. II (Maszynopis pracy doktorskiej napisanej na Wydziale I PWSM w Warszawie pod kierunkiem prof. dr S. Śledzińskiego, Warszawa 1971, Archiwum i Biblioteka WTM).
- ³¹ 30-lecie Płockiego Towarzystwa Muzycznego, „Mazowsze Płockie i Kujawy” 1929 nr 9, s. 105.
- ³² Koncert na inaugurację sezonu koncertowego w 1927 r. odbył się dnia 25 września tego roku. Wystąpili wówczas znani w Polsce artyści, śpiewaczka - M. Łatoszyńska i pianista - prof. K. Heinz. Koncert poświęcony był muzyce polskiej, wykonano głównie utwory Chopina i Moniuszki. Koncert niedzielny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 221, s. 3.
- ³³ S. Friedberg uczeń prof. Auera wystąpił w sali Tow. Rolniczego dnia 19 kwietnia, zebrał wyśmienite recenzje. Koncert towarzyski, „Dziennik Płocki” 1927 nr 93, s. 3.
- ³⁴ Koncert kwartetu smyczkowego prof. Lewingera oraz śpiewaczki L. Szczepańskiej odbył się 7 listopada 1932 r., został bardzo przychylnie przyjęty w Płocku. Towarzystwo Muzyczne w Płocku, „Dziennik Płocki” 1932 nr 230, s. 1.
- ³⁵ Koncert E. Altberg odbył się 8 października 1921 r. Artystka wykonała szereg utworów XVI, XVII i XVIII wieku. E. Altberg rozmówiona w repertuarze dawnym wykonała utwory kompozytorów angielskich, francuskich, niemieckich i włoskich. Recenzje prasowe po koncercie były znakomite. Wieczór mistrzów klawicymbału XVI, XVII, XVIII wieku (koncert p. E. Altberżanki), „Kurier Płocki” 1921 nr 231, s. 3.
- ³⁶ Koncert E. Altberg odbył się 4 grudnia 1921 r. Wykonała ona wówczas utwory z XVII i XVIII-wiecznego repertuaru, po czym zagrała utwory twórców romantycznych – Schuberta, Schumanna i Chopina. Koncert p. Emmy Altberżanki, „Kurier Płocki” 1921 nr 268, s. 3.
- ³⁷ Z T-stwa Muzycznego, „Kurier Płocki” 1921 nr 205, s. 3.
- ³⁸ Koncert cecylijański, Z Tow. Muzycznego, „Kurier Płocki” 1921 nr 269, s. 3; Koncert, „Kurier Płocki” 1921 nr 103, s. 3; Koncert cecylijański, „Dziennik Płocki” 1931 nr 273, s. 3.
- ³⁹ Koncert prof. W. Lewandowskiego odbył się m.in. w 1923 r., Z T-stwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1923 nr 271, s. 3.
- ⁴⁰ Koncert Szrajberówny i J. Grabowskiej, „Dziennik Płocki” 1924 nr 83, s. 3; Koncert Marii Szrajberówny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 119, s. 3.
- ⁴¹ Koncert Barcewicza, „Dziennik Płocki” 1923 nr 91, s. 3.
- ⁴² Koncert jubileuszowy prof. Barcewicza, „Dziennik Płocki” 1925 nr 73, s. 3.
- ⁴³ Artyści towarzyszyli podczas koncertu w Płocku śpiewaczka - S. Staszewska i skrzypek - A. Kowalski. Koncert T-wa Muz., „Dziennik Płocki” 1925 nr 111, s. 3.
- ⁴⁴ Recital skrzypcowy profesora W. Kochańskiego, „Dziennik Płocki” 1931 nr 249, s. 3.
- ⁴⁵ Koncert Chopinowski, „Dziennik Płocki” 1932 nr 229, s. 2-3.
- ⁴⁶ Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 284, s. 3.
- ⁴⁷ Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 4, s. 3; Poranek beethovenowski, „Dziennik Płocki” 1926 nr 50, s. 2; Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 283, s. 3; Poranek artystyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 218, s. 3.
- ⁴⁸ Uroczysty poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1925 nr 268, s. 3; Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1925 nr 237, s. 3; Poranek artystyczny, „Dziennik Płocki” 1925 nr 241, s. 3; Z T-stwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1925 nr 235, s. 3.
- ⁴⁹ Podziękowanie, „Dziennik Płocki” 1925 nr 249, s. 3.
- ⁵⁰ Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 4, s. 3; Poranek beethovenowski, „Dziennik Płocki” 1926 nr 50, s. 2; Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 283, s. 3; Poranek artystyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 218, s. 3.
- ⁵¹ Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 86, s. 2.
- ⁵² Poranek beethovenowski, „Dziennik Płocki” 1926 nr 50, s. 2.
- ⁵³ Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1926 nr 274, s. 3.
- ⁵⁴ XIX Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 61, s. 3; XVI Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 3, s. 3.
- ⁵⁵ XIX Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 61, s. 3.
- ⁵⁶ Poranek muzyczny XVII, „Dziennik Płocki” 1927 nr 55, s. 3.
- ⁵⁷ XX Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 73, s. 3.
- ⁵⁸ Benefis A. Januszewskiego odbył się 29 maja 1927 r. Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 124, s. 3.
- ⁵⁹ Poranek Muzyczny XXIV, „Dziennik Płocki” 1927 nr 2, s. 257.
- ⁶⁰ Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1928 nr 146, s. 3; Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1928 nr 129, s. 2; Poranek muzyczny XXVIII, „Dziennik Płocki” 1928 nr 114, s. 2; XXX Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1928 nr 252, s. 3; Poranek Muzyczny XXXII, „Dziennik Płocki” 1928 nr 292, s. 3.
- ⁶¹ Poranek muzyczny XXXI (św. Cecylii), „Dziennik Płocki” 1928 nr 275, s. 3.
- ⁶² Poranek muzyczny XXXV, „Dziennik Płocki” 1929 nr 141, s. 3; Poranek Muzyczny XXXVIII, „Dziennik Płocki” 1929 nr 241, s. 3; Poranek muzyczny XXXIX, „Dziennik Płocki” 1929 nr 253, s. 3.
- ⁶³ Poranek muzyczny XXXVI, „Dziennik Płocki” 1929 nr 218, s. 3.
- ⁶⁴ Poranek muzyczny XXXVII, „Dziennik Płocki” 1929 nr 229, s. 3.
- ⁶⁵ M. Rościszewska, Wyjaśnienie, „Dziennik Płocki” 1930 nr 52, s. 3.
- ⁶⁶ Poranek Muzyczny XLII, „Dziennik Płocki” 1930 nr 47, s. 3; Poranek muzyczny XLIII, „Dziennik Płocki” 1930 nr 59, s. 3; Poranek muzyczny 47-my, „Dziennik Płocki” 1930 nr 240, s. 2.
- ⁶⁷ Poranek muzyczny XLI, „Dziennik Płocki” 1930 nr 35, s. 3.

- ⁶⁶ Poranek Muzyczny 46 odbył się 7 września 1930 r., Poranek Muzyczny 46-ty, „Dziennik Płocki” 1930 nr 209, s. 3.
- ⁶⁹ Recital prof. W. Kocharńskiego, „Dziennik Płocki” 1930 nr 251, s. 3.
- ⁷⁰ 50 Poranek Muzyczny odbył się 22 lutego 1931 r. 50 poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1931 nr 45, s. 3.
- ⁷¹ 51 Poranek Muzyczny zorganizowano 26 kwietnia 1931 r. Poranek Muzyczny 51-szy, „Dziennik Płocki” 1931 nr 98, s. 3.
- ⁷² Poranek Muzyczny 52-gi, „Dziennik Płocki” 1932 nr 15, s. 3.
- ⁷³ Działalność kulturalno-oświatowa płockiego Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1935 nr 237, s. 4.
- ⁷⁴ „Ormuz”, „Muzyka Polska” 1935 nr 5, s. 87.
- ⁷⁵ Rozbudowa kultury muzycznej, „Dziennik Płocki” 1934 nr 233, s. 3.
- ⁷⁶ F. Piasek, Echa audycji muzycznych – Wyjaśnienie T-wa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1936 nr 13, s. 3.
- ⁷⁷ T. Ochlewski, Po pierwszym roku „ORMUZ-u”, „Muzyka Polska” 1935 nr 6, s. 157-160.
- ⁷⁸ „Ormuz”, „Muzyka Polska” 1935 nr 5, s. 86.
- ⁷⁹ Z ruchu muzycznego, „Dziennik Płocki” 1934 nr 290, s. 3.
- ⁸⁰ Z koncertów płockich, „Kurier Mazowiecki” 1935 nr 154, s. 2.
- ⁸¹ Z wczorajszego koncertu Cecyljańskiego w Płocku, „Głos Mazowiecki” 1934 nr 269, s. 1.
- ⁸² Z Koncertu Chopinowskiego, „Dziennik Płocki” 1935 nr 34, s. 3.
- ⁸³ J. Kuczeńska, Z dziejów ruchu muzycznego w Płocku, „Notatki Płockie” 1957 nr 5, s. 24.
- ⁸⁴ Do zasłużonych, wieloletnich członków płockich zespołów śpiewaczych należeli: Bronisław Woźniowski, Władysław Kowalski, Marcei Sobociński, Erazm Tuliński, Jabłczyński, Ferszt i Reszczyńska.
- ⁸⁵ W 1927 r. w prasie płockiej zamieszczano skargi na malejącą okresowo liczbę członków chóru, zachęcano równocześnie do uczestnictwa w chórze.
- ⁸⁶ XIX Poranek Muzyczny odbył się 13 marca 1927 r. XIX Poranek Muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 61, s. 3.
- ⁸⁷ Poranek muzyczny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 124, s. 3.
- ⁸⁸ W tym okresie w repertuarze chóru były m.in. Msza Piotrowińska – Moniuszki, kantata ku czci św. Cecylii ks. Gruberskiego. Pielęgnujemy śpiew chórny, „Dziennik Płocki” 1927 nr 217, s. 2.89 Poranek muzyczny XLIII, „Dziennik Płocki” 1930 nr 59, s. 3.
- ⁹⁰ Recital skrzypcowy profesora W. Kocharńskiego, „Dziennik Płocki” 1931 nr 249, s. 3.
- ⁹¹ Chór wziął udział w Wieczorze Morza dnia 19 lutego 1933 r., zorganizowanym staraniem Towarzystwa, występ zebrał wiele pochwał. „Wieczór Morza” w Towarzystwie Muzycznym, „Dziennik Płocki” 1933 nr 43, s. 3.
- ⁹² Uroczystość w Tow. Muzycznym, „Dziennik Płocki” 1933 nr 75, s. 3.
- ⁹³ Śpiewano m.in. takie utwory, jak: „Nasz Bałtyk” Feliksa Nowowiejskiego, „Wizję” Stanisława Kazury, „Pożegnanie lasu” Klauera. Chór Tow. Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 143, s. 2.
- ⁹⁴ Tow. Muzyczne w Płocku rozpoczyna nowy okres intensywnej pracy, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 202, s. 3.
- ⁹⁵ Z. Trzeciak, Koncert, „Dziennik Płocki” 1934 nr 269, s. 2.
- ⁹⁶ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1935 nr 37, s. 3.
- ⁹⁷ Działalność kulturalno-oświatowa płockiego Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1935 nr 237, s. 4.
- ⁹⁸ Audycje muzyczne dla młodzieży szkół średnich w Płocku, „Głos Mazowiecki” 1936 nr 67, s. 3.
- ⁹⁹ Z Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1938 nr 236, s. 1.
- ¹⁰⁰ Koncert Barcewicza, „Dziennik Płocki” 1923 nr 91, s. 3.
- ¹⁰¹ J. Kuczeńska, Z dziejów ruchu muzycznego w Płocku, „Notatki Płockie” 1956 nr 2, s. 30.
- ¹⁰² Poranek muzyczny 49-ty, „Dziennik Płocki” 1930 nr 277, s. 3.
- ¹⁰³ Poranek muzyczny 51-szy, „Dziennik Płocki” 1931 nr 98, s. 3.
- ¹⁰⁴ Otwarcie sezonu w T-stwie Muzycznym, „Dziennik Płocki” 1931 nr 235, s. 2.
- ¹⁰⁵ Wieczór Moniuszkowski, „Dziennik Płocki” 1932 nr 125, s. 3.
- ¹⁰⁶ Z Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 223, s. 3.
- ¹⁰⁷ Koncert Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1934 nr 47, s. 3.
- ¹⁰⁸ Towarzystwo Muzyczne, „Głos Mazowiecki” 1935 nr 216, s. 3.
- ¹⁰⁹ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1926 nr 141, s. 3.
- ¹¹⁰ Poranek muzyczny XLV, „Dziennik Płocki” 1930 nr 105, s. 3.
- ¹¹¹ Orkiestra Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1931 nr 283, s. 3.
- ¹¹² Koncert po-południowy, „Dziennik Płocki” 1932 nr 50, s. 3.
- ¹¹³ Wieczór Moniuszkowski, „Dziennik Płocki” 1932 nr 125, s. 3.
- ¹¹⁴ W Płocku tworzy się orkiestra symfoniczna, „Głos Mazowiecki” 1935 nr 232, s. 3.
- ¹¹⁵ Szkoła muzyczna, „Dziennik Płocki” 1925 nr 83, s. 2.
- ¹¹⁶ Ogłoszenie, „Dziennik Płocki” 1927 nr 48, s. 5.
- ¹¹⁷ Zarówno praca dydaktyczna jak i program nauczania podlegały kontroli profesorów szkoły warszawskiej. W zakresie nauczania gry na fortepianie obowiązki kontrolne pełnił Józef Śmidowicz. Funkcję opiekuna merytorycznego klasy skrzypiec pełnił Michałowicz.
- ¹¹⁸ Sekcja Warszawskiej Szkoły Muzycznej imienia Szopena w Płocku, „Dziennik Płocki” 1931 nr 262, s. 2.
- ¹¹⁹ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 207, s. 3.
- ¹²⁰ Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1934 nr 129, s. 3.
- ¹²¹ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1932 nr 137, s. 3.
- ¹²² Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 37, s. 3.
- ¹²³ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 79, s. 3; Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 58, s. 3.
- ¹²⁴ Przedstawienie w Tow. Muzycznym w Płocku, „Głos Mazowiecki” 1933 nr 114, s. 1; Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 244, s. 3; Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 227, s. 3; Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 117, s. 3; Teatrzyk w T-wie Muzycznym, „Dziennik Płocki” 1933 nr 16, s. 3.
- ¹²⁵ Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1933 nr 248, s. 3;
- ¹²⁶ Z T-wa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1934 nr 32, s. 3.
- ¹²⁷ Trzydniowe przedstawienia sztuki „Chata za wsią”, „Dziennik Płocki” 1934 nr 134, s. 3.
- ¹²⁸ Z Towarzystwa Muzycznego, „Dziennik Płocki” 1935 nr 37, s. 3.
- ¹²⁹ Z Towarzystwa Muzycznego, „Głos Mazowiecki” 1937 nr 294, s. 5.

Summary

During the interwar period the Płock Musical Society became the main institution of musical culture. It contributed considerably to formation of social interest with problems of musical art. It led clever educational and disseminating activity. What is more, local artistic environment was integrated. The Płock Musical Society led varied and active culture creating activity. It organized concerts, artistic evenings and theatrical performances with well-known Polish artists. It founded and led its own artistic groups - choruses and instrumental groups. Furthermore, the different forms of music education were organized. The society realized the aim of propagating music among children, youth and adults. The activity of the Society significantly contributed to awakening of need of contact with art in the local environment. The varied character of the activity, in significant degree, influenced on level of the music education of society and the development of musical culture in Płock.